

NATUUR & MILIEU

UPDATE APRIL 2023

Hoe kunt u anderen
inspireren om
duurzaam te leven?

**Veranderen van
beleid en gedrag is
een wisselwerking**

**Baudien Bosma: 'Met vele
kleine stapjes bereik je
ook een grote stap.'**

VERANDEREN VAN DE SOCIALE NORM

Deze *Update* staat in het teken van verandering. Hoe gaan we met elkaar duurzamer leven? Dat is absoluut geen makkelijk vraagstuk. De onderzoeken hiernaar laten allemaal min of meer hetzelfde zien: het overgrote deel van de Nederlanders is het erover eens dat we een klimaatprobleem hebben. We zien het, we voelen het en we willen er ook iets aan doen. Maar het duurzame 'doen' blijkt in veel situaties toch moeilijk. Er gaapt een fikse kloof tussen denken en doen.

Wetenschappers wijzen daar verschillende redenen voor aan. We doen dingen vanuit gewoontes en routines. We zien niet direct de nadelen van

passiviteit. Ook een interessant gegeven: we maken onze eigen afwegingen, maar kijken daarbij onbewust vooral ook naar wat onze vrienden, burens en familieleden doen. Sinds kort is er gelukkig meer aandacht voor deze 'gedragskant' van klimaatverandering. Wij nemen het mee in onze campagnes. En ook de overheid roept steeds vaker hulp in van gedragsdeskundigen bij het ontwikkelen van klimaatbeleid. Dat is goed nieuws. Het gaat ons helpen duurzame keuzes te maken.

'Fikse kloof tussen denken en doen'

Met onze campagnes hopen wij mensen een eindje op weg te helpen. Door een vakantie niet te vliegen of een extra stap te zetten op weg naar een duurzaam verwarmd huis. Daarbij is het ongelooflijk belangrijk dat onze omgeving dat stimuleert. Een supermarkt die bol staat van de vleesreclames, helpt niet. Vegetarische producten als standaardoptie wel. Geen spotgoedkope vliegtickets, maar betaalbare treinen door heel Europa. Veel van ons lobbywerk in Den Haag komt daarop neer. Ervoor zorgen dat duurzame keuzes aantrekkelijk zijn. En dat bedrijven die blijven vervuilen, hiervoor betalen. Beleidsverandering is dus heel hard nodig. Maar dat kan alleen werken als er ook maatschappelijk draagvlak is.

Want verandering van beleid gaat niet zonder u en mij. Grote sociale kantelingen ontstaan nooit uit zichzelf. Gedragsverandering en beleidsverandering hebben een wisselwerking met elkaar. Als steeds meer mensen duurzaam gedrag overnemen, verandert de sociale norm. En dat zorgt op zijn beurt weer voor politieke verandering. Die zetten wij samen in gang.

Marjolein Demmers
Directeur Natuur & Milieu

Ga een open gesprek aan over duurzaamheid

Zonder begrip geen verandering. Probeer met open vragen te achterhalen waarom iemand in het vliegtuig stapt of bestrijdingsmiddelen gebruikt in de tuin. Mensen zijn eerder bereid op hun gedrag te reflecteren als zij zich gerespecteerd en begrepen voelen. U kunt daarna makkelijker de klimaatimpact van vliegreizen en bestrijdingsmiddelen bespreekbaar maken.

Help iemand inzien dat iedereen een verschil kan maken

De urgentie om duurzaam te leven wordt steeds groter. Maar mensen bang maken, werkt vaak averechts. Klimaatverandering is een enorme uitdaging, maar er zijn veel oplossingen waaraan je kunt bijdragen. Geef daarom een handelingsperspectief en benadruk welk verschil iemand met het eigen gedrag al kan maken voor onze natuur en het klimaat.

Maak klimaatverandering concreet en herkenbaar

Bewustwording is belangrijk. Zit u met iemand aan tafel die niet begrijpt waar u zich druk om maakt? De impact van klimaatverandering is soms lastig te bevatten. Het helpt om concrete gevolgen te noemen, die dicht bij huis voelbaar zijn. Benoem daarna hoe dit samenhangt met klimaatverandering. Zo maakt u het probleem herkenbaar.

Hoe kunt u anderen inspireren om duurzaam te leven?

TIPS UIT DE NEUROPSYCHOLOGIE EN GEDRAGSWETENSCHAP

Niet iedereen staat te trappelen om zich in te zetten voor het milieu en onze natuur. Wilt u anderen graag inspireren om ook hun groenste beentje voor te zetten? We verzamelden tips uit de psychologie die u daarbij kunnen helpen.

Inspireer met de voordelen: wat levert het op?

Echte gedragsverandering vindt plaats als mensen veranderen vanuit hun eigen motivatie. Dit kan zijn vanuit liefde voor onze natuur, maar ook om kosten te besparen. Inspireer anderen door te vertellen over de voordelen van milieubewust leven, en plant zo elke keer een zaadje.

Help iemand reflecteren op kleine groene stappen

Elke kleine stap biedt een opstapje naar de volgende. Benadruk hoe goed iemand bezig is voor het klimaat en de natuur, en reflecteer samen op de afweging die leidt tot dat gedrag. Wie weet is er wel ruimte voor een schep erbovenop.

In 2050 gebruiken we in onze huizen geen aardgas meer. Voor velen lijkt het verduurzamen van hun huis een grote, soms onhaalbare opgave. Ze weten niet waar te beginnen, of voelen het als een ver-van-mijn-bedshow. Met de campagne 'Hoe gasvrij ben jij?' willen wij mensen voorbereiden op de overgang naar aardgasvrij wonen. Onze campagnestrategie Baudien Bosma vertelt hoe we met kennis van gedrag blijvende gedragsverandering realiseren.

VAN 'VER-VAN-MIJN-BED' NAAR ACTIE ONDERNEMEN

HOE WE GEDRAGSTECHNIEKEN INZETTEN OM STAPPEN NAAR AARDGASVRIJ WONEN TE STIMULEREN

Hoe gasvrij is Nederland?

'Aardgasvrij wonen brengen we stap voor stap dichterbij met onze campagne "Hoe gasvrij ben jij?". We laten zien hoe gasvrij Nederland al is, wat je zelf kan doen om gas te besparen, wat dat oplevert én dat de meeste stappen eenvoudiger zijn dan je denkt,' vertelt Baudien. 'Met kleine, concrete handelingen rond tocht, isolatie en verwarmen komen woningeigenaren erachter hoe gasvrij zij al zijn, en wat de meest logische volgende stap is naar een duurzaam huis.'

Begin klein

Baudien: 'In deze grote campagne hebben we een aantal gedragstechnieken verwerkt. Klein beginnen en voorkomen dat mensen worden overladen met informatie is daar een hele belangrijke van. Want met vele kleine stapjes bereik je ook een grote stap.' Daarom is in de

campagne het doel opgeknipt in kleine, haalbare stappen: tocht, isolatie en verwarmen. Zo blijven de handelingen die we van mensen vragen overzichtelijk en kan iedereen die meedoet een succesmomentje behalen. Bijvoorbeeld het verlagen van de temperatuur van de cv-ketel.

Erken de weerstand

'Onzekerheden wegnemen kan niet altijd, maar door de weerstand te erkennen is de kans

wel groter dat iemand openstaat voor een volgende stap.' Baudien licht toe: 'Dit hebben we toegepast in teksten zoals: "Als het niet comfortabel blijft, verhoog je eenvoudig de temperatuur weer". Hiermee geven we garanties en voorkomen we terughoudendheid.'

Laat mensen het ervaren

Door ervaring worden weerstanden en zorgen weggenomen, waardoor de interesse stijgt. Bovendien is het een kleine stap die voor veel mensen aantrekkelijker is dan meteen de overstap te maken naar een warmtepomp. 'Er is veel twijfel over het comfort en over de vraag of de woning wel geschikt is voor een warmtepomp. Door de cv-ketel zelf op een lagere temperatuur te zetten, ervaren bewoners het comfort en krijgen ze meteen inzicht in de geschiktheid.'

Zorg voor sociale bewijskracht

Baudien: 'Een andere techniek waar we gebruik van maken, is de sociale norm. Zo zetten wij Eddy Zoëy en andere bekende Nederlanders in die vanuit hun sociale status invloed uitoefenen op de kijkers van de video's.' We volgen graag iemand met meer expertise, een hogere sociale positie of mensen die simpelweg op ons lijken. Maar er zitten ook alledaagse mensen in de video's. 'Want ervaringen en verhalen van mensen die op ons lijken, versterken het "gevoel van kunnen". Je kunt je makkelijk verplaatsen in de ander en zijn gedrag overnemen. Dit alles presenteren we op een luchtige en humoristische manier die een brede groep aanspreekt en het serieuze van de boodschap haalt', sluit Baudien af. Zo zetten een hoop Nederlanders allemaal een stapje naar aardgasvrij wonen.

'Met vele kleine stapjes bereik je ook een grote stap'

Baudien Bosma

'Met deze campagne laat Natuur & Milieu mensen ondervinden hoe aardgasvrij zij al zijn. Op www.hoegasvrijbenjij.nl ontdekken bewoners of hun huis al geschikt is voor een warmtepomp of dat het verstandig is om eerst de isolatie te verbeteren.'

'Een gezonde leefwereld
is het meest waardevolle
dat u kunt doorgeven
aan uw naasten'

Welke leefwereld laat u volgende generaties na?

Klimaatverandering raakt iedereen en alles wat ons lief is. We verbranden te veel fossiele brandstoffen en er zit te veel CO₂ in de lucht. De wereld warmt op en de biodiversiteit gaat achteruit. Dit heeft grote gevolgen voor mens en natuur.

Een gezonde leefwereld is heel belangrijk voor ons. Genieten van bloeiende natuur met een rijke biodiversiteit. Een wereld met een stabiel klimaat en een gezond milieu. Als we de handen ineenslaan, zijn oplossingen voor onze klimaat- en milieuproblemen gelukkig nog realistisch en haalbaar.

Bijzonder is dat mensen ook na hun overlijden blijven geven om de natuur die zij nalaten aan de volgende generaties. Een gezonde leefwereld is het meest waardevolle dat u kunt doorgeven aan uw naasten. Dat kan bijvoorbeeld door Natuur & Milieu op te nemen in uw testament, zoals mevrouw Wensink heeft gedaan.

Samen kunnen we klimaatverandering stoppen en de natuur herstellen. Voor onze leefwereld én die van volgende generaties.

Kijk op www.natuurenmilieu.nl/nalaten voor meer informatie over het opnemen van Natuur & Milieu in uw testament.'

IN MEMORIAM MARIE WENSINK

Mevrouw Wensink had Natuur & Milieu in haar testament opgenomen. Na haar overlijden ontvingen we dit mooie bericht van haar nabestaanden.

'Marie was erg begaan met de natuur. Zonder natuur had ze niet kunnen leven. De lucht en ruimte die dat haar gaf was voor haar ontzettend belangrijk. Dat maakte ook dat ze de zorg voor het milieu zo serieus nam. Ze maakte zich grote zorgen over hoe we met de natuur omgaan en wat er zo van overblijft. Voor haar genoeg reden om ook Natuur & Milieu in haar testament op te nemen. Zo blijft Marie meewerken aan het voortbestaan van een gezonde planeet.'

DE LUCHTVAARTSECTOR IS OP DE VLUCHT VOOR DE KLIMAATDOELEN

Koenraad Backers

'De overheid moet bedrijven tot actie dwingen, zodat de luchtvaart gaat bijdragen aan de oplossing van de klimaatcrisis.'

De Nederlandse luchtvaartsector heeft met de overheid te lage doelen afgesproken voor het verlagen van zijn CO₂-uitstoot. De luchtvaart mag tot 2070 blijven uitstoten, terwijl voor alle andere sectoren de emissie in 2050 naar nul moet. Daarom startte Natuur & Milieu een petitie.

De sector probeert de klimaatdoelen steeds weer te ontvluchten door de doelen zo laag mogelijk te houden. Stappen die vervuiling écht stoppen vertragen ze, en ze lobbyen tegen het wettelijk vastleggen van de klimaatdoelen.

Campagne 'Stop CO₂-uitvluchten'

In sommige campagnes richten wij ons niet op het veranderen of stimuleren van gedrag, maar op het veranderen van beleid. Daarvoor vragen wij steun van mensen zoals u. Een goed voorbeeld is de campagne 'Stop CO₂-uitvluchten', voor het vastleggen van eerlijke klimaatdoelen voor de luchtvaart.

Koenraad Backers, onze programma-leider Luchtvaart, vertelt erover: 'U en ik kunnen kiezen voor een vakantie met de trein, bus of auto, maar wij kunnen het overheidsbeleid niet direct veranderen. Het is daarom aan de overheid om eerlijke doelen voor de luchtvaartsector vast te leggen in de wet. Want zonder ingrijpen wordt de klimaatimpact van de luchtvaart steeds groter. Om extra druk uit te oefenen op de politiek, zijn wij een petitie gestart.'

'Schiphol en andere vervuilers worden te weinig aangepakt door de overheid,' zegt Alida Heyman, die de petitie ondertekende. 'We zijn met z'n allen verantwoordelijk voor onze aarde. Daarom heb ik de petitie getekend. Omdat het voor mij belangrijk is dat de luchtvaartsector gaat bijdragen aan het halen

'Als dit CO₂-plafond is ingesteld, heeft de luchtvaart geen uitvluchten meer'

van de klimaatdoelen. Het is de hoogste tijd voor wettelijk vastgestelde doelen.'

Invoering CO₂-plafond

Vorige maand maakte het kabinet bekend dat het een CO₂-plafond voor Nederlandse luchthavens gaat invoeren. Een belangrijke mijlpaal. In de afgelopen jaren hebben we vele gesprekken gevoerd met beleidsmakers, een juridische analyse uitgevoerd naar de haalbaarheid en een petitie gestart waar meer dan 20.000 ondertekenaars hun steun uitspraken voor een CO₂-plafond. We bedanken alle ondertekenaars voor het laten horen van hun stem.

Koenraad: 'De invoering van het dit CO₂-plafond in 2025 legt de verantwoordelijkheid van de overheid bij de vervuiler, de luchtvaartsector. Zij moeten nu aan de slag. De luchtvaartmaatschappijen weten met het plafond wat hun gebruiksruimte is op de Nederlandse luchthavens.'

'Met een CO₂-plafond wordt de maximale uitstoot van de Nederlandse luchtvaartbranche wettelijk vastgelegd,' aldus Koenraad. 'Net zoals dat is gedaan voor onder andere de industrie, landbouw, het verkeer en de woningbouw. Want als dit CO₂-plafond eenmaal is ingesteld, heeft de luchtvaart geen uitvlucht meer.'

Verklein de voetafdruk en vergroot de handafdruk

Hoe kunnen we blijvend iets veranderen in de omgang met onze planeet? We hebben een wereld te winnen wanneer we elkaar helpen met verduurzamen. Maar hoe gaan we van weten naar doen? We spraken met Richard van Galen, vrijwilliger bij KlimaatGesprekken.

Richard vertelt: 'In mijn werk help ik groene organisaties met hun communicatie en marketing. Een fijne manier om mijn klimaatzorgen in mijn werk te verankeren. Wel miste ik het persoonlijke. Wat doet de klimaatcrisis met je? Hoe ga je om met zo'n groot onderwerp? Toen ontdekte ik KlimaatGesprekken. Zij helpen mensen in een zedelijke workshopserie om hun voetafdruk te verkleinen en handafdruk te vergroten.' Deelnemers leren hoe ze een klimaatgesprek voeren met mensen uit hun omgeving. De coaches ondersteunen daarbij en geven tips.

Indirecte impact

Hoe reageer je als iemand enthousiast vertelt dat hij voor een voetbalwedstrijd naar Barcelona vliegt? Of als er een buurtbarbecue wordt georganiseerd en 'vegetariërs maar lastig zijn'? Richard: 'Ik worstelde zelf ook met dat soort dingen. Soms nog steeds. KlimaatGesprekken geeft mij de handvatten om hiermee om te gaan.'

Zijn vrijwillige inzet maakt hem trots, vertelt hij. Er zijn al veel deelnemers die na KlimaatGesprekken hun leven of carrière hebben omgegooid. 'Dan denk ik aan de deelnemer die nu hele wijken vergroent. Of die ene die het aantal vluchten van zijn bedrijf naar nul bracht. De indirecte impact die ik daarmee heb op het klimaat is vele malen groter dan ik kan hebben door het verkleinen van mijn voetafdruk.'

Huiskamersessie voor het klimaat

'Als klimaatcoach organiseer ik huiskamersessies. Daar word ik het meest gelukkig van. Sinds 2016 deden al zo'n tweeduizend mensen mee. De impact van technische oplossingen is makkelijker in harde getallen weer te geven, maar ik geloof dat het veel meer effect heeft als we ons richten op de gedragskant.' Dat wordt in de sessies gedaan met humor, hoop en handelingsperspectief. Daardoor lukt het veel mensen wél om stappen te zetten en in beweging te blijven.

Hij sluit af: 'Als ik één ding heb geleerd, dan is het: luister eerst naar de zorgen van de ander. Ga niet overtuigen. Als je puur met feiten anderen mee zou kunnen krijgen, zou er allang geen klimaatcrisis meer zijn.'

BENT U OOK GROENE DOENER?

Geeft u ook om de natuur en het milieu, en spant u zich in om de wereld een stukje groener te maken? Wij zijn benieuwd naar uw verhaal. Neem contact op via donateurs@natuurenmilieu.nl en inspireer anderen!

'VOCHTIG EN TOCHTIG' IN DE TWEEDE KAMER

Beïnvloeden van beleid. Een heel belangrijk deel van ons werk gaat daarover. Achter de schermen, dus vaak niet zichtbaar. Van gelijk hebben naar gelijk krijgen. Hoe krijg je politici mee? Door een aanbod te presenteren waar ze niet omheen kunnen.

De Tweede Kamer debatteert over een mogelijk verbod op enkelglas. Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke

'De minister kan er niet meer onderuit'

Ordering Hugo de Jonge wil ernaar kijken. Maar vooralsnog zien we weinig actie. Er is naast wooncomfort ook veel klimaatwinst te behalen als het enkelglas uit huizen verdwijnt. Maar hoe zorgen wij ervoor dat we de Tweede Kamer en de minister overtuigen? Met een feitelijke onderbouwing via een onderzoek, een aansprekende coalitie en een ludieke campagne. Alles kwam in dit geval samen in de campagne met een knipoog: 'Vochtig & Tochtig'.

Uit ons onderzoek bleek dat studenten vaak in 'vochtige en tochtige woningen' verblijven. Daarom zochten we de samenwerking met de Jonge Klimaatbeweging en de Landelijke Studentenvakbond. Samen schreven we een manifest. We haalden verhalen op uit studentenhuizen om beelden en emotie aan onze feitelijke onderbouwing toe te voegen. De beroemde psycholoog Daniel Kahneman onderbouwde dat slechts 5 procent van de besluiten in je brein rationeel zijn. De rest van je keuzes is onbewust. Die neem je op basis van je intuïtie en worden vaak gedreven vanuit emotie. En politici zijn net mensen.

Dus samen met de ervaringsdeskundigen (lees: studenten) boden we ons manifest aan acht Kamerleden aan. Van Jesse Klaver van GroenLinks tot Laurens Dassen van VOLT en Caroline van der Plas van BBB. De interesse was

groot. Het resultaat was een mooi inhoudelijk debat met de minister over een verbod op enkelglas. Het CDA en de ChristenUnie dienden een motie in en deze kreeg een ruime Kamermeerderheid. De minister kan er niet meer onderuit: hij moet nu aan de bak om uit te werken hoe hij enkelglas uit gaat faseren. Het einde aan vochtige en tochtige huizen komt hiermee langzaam in zicht.

Nederland heeft de ambitie om in 2050 een circulaire economie te hebben. Toch belandt 85 procent van onze to go-verpakkingen nu nog in de verbrandingsoven. Wat is er nodig om dat te veranderen? Rik van der Ploeg, projectleider Grondstoffen, vertelt over de eerste stap: herbruikbare verpakkingen.

'Recycling staat al jarenlang op de agenda,' vertelt Rik. 'Toch zijn we nu op het punt dat er met miljoenen wegwerpverpakkingen per dag helemaal niets te beginnen valt. Dat vraagt om een heel snelle overstap naar herbruikbare verpakkingen.'

'Alleen met herbruikbare verpakkingen dammen we de enorme afvalstroom in'

Miljoenen wegwerpverpakkingen

We gooien in Nederland elke dag enorme hoeveelheden bakers, bakjes en zakjes weg. Direct na gebruik. Denk aan koffiebakers, hamburgerbakjes, zakjes voor broodjes en bakers voor frisdrank en ijs. Alleen met herbruikbare verpakkingen dammen we die enorme afvalstroom in. Want als je een koffie-baker tien keer gebruikt, scheelt dat al negen verpakkingen.

OP WEG VAN VERBRANDINGSOVEN NAAR HERGEBRUIK

Veranderen van beleid en gedrag

'Er liggen grote kansen voor hergebruik. Daarvoor is een verandering in het beleid én ons gedrag nodig. Daar maakt Natuur & Milieu zich hard voor,' aldus Rik. 'Wij maken ons sterk bij de overheid voor een standaardsysteem voor hergebruik en de benodigde infrastructuur. Met prijsprikkels, continue promotie en actieve benadering moet hergebruik de standaard worden. Maar we testten ook in een natuurgebied of een systeem met herbruikbare bakers zou werken. De gedragskant dus.'

Onderzoek naar herbruikbaar

Rik: 'Uit ons meest recente onderzoek blijkt dat herbruikbare verpakkingen nog aan het begin van de ontwikkeling staan. Voor warme dranken bieden een aantal koffiezakjes

herbruikbare opties aan, waarbij je je eigen beker moet meenemen of kunt kopen. Voor de rest wordt nog geen enkele herbruikbare verpakking aangeboden. Er is dus nog een lange weg te gaan voordat het broodje of de salade in een herbruikbare verpakking zit. Gelukkig kunnen u en ik zelf nu al wat veranderen. Door hervulbare bakers voor koffie of bakjes voor noten of pasta te gebruiken waar dit al kan, bijvoorbeeld.'

Circulaire economie

'Het doel is een circulaire economie met minder verpakkingen, meer hergebruik en goede recycling. In die volgorde,' vertelt Rik. 'Maar de cirkel sluiten is niet zo eenvoudig. Om te voorkomen dat er steeds meer milieuschade ontstaat, moeten we minder en anders produceren en consumeren. Het is belangrijk dat we veel efficiënter omgaan met de verpakkingen.'

Rik van der Ploeg

'Wij zetten ons in voor een circulaire economie waarin we spullen langer gebruiken en grondstoffen steeds opnieuw inzetten.'

De Update is een uitgave voor donateurs en relaties van Natuur & Milieu en verschijnt twee keer per jaar op papier en online. Bekijk eerdere edities op: www.natuurenmilieu.nl/update.

**NATUUR
& MILIEU**

April 2023 © Natuur & Milieu

Contact over donateurszaken?

030-233 1328

donateurs@natuurenmilieu.nl

www.natuurenmilieu.nl

 [@natuurenmilieu](https://twitter.com/natuurenmilieu)

 Facebook.com/natuurenmilieu

 Linked.in/natuurenmilieu

 [@natuurenmilieu](https://www.instagram.com/natuurenmilieu)

Algemeen Nut
Beogende Instelling

ANBI

